

УДК 373:371.33

Паламар Світлана Павлівна

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи
Педагогічного інституту
Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна
s.palamar@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0001-6123-241X

Науменко Марина Сергіївна,

викладач кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту
Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна
m.naumenko@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0001-8927-4427

СТОРИТЕЛІНГ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ

Анотація. У статті розглянуто характеристики особистості майбутнього педагога, особливості його становлення в особистісному та професійному житті, що відбувається протягом тривалого часу: під час освітнього процесу в навчальній та позанавчальній діяльності студента, а також навчання та протягом усієї професійної життєдіяльності. Вироблення професійної позиції молодого педагога пов'язують з самовизначенням у системі комунікації з адміністрацією, колегами та вихованцями. В сучасних умовах розвитку освіти вагомими якостями педагога є здатність до саморозвитку та самоосвіти, самоаналізу, високий рівень самоорганізації, мобільність, проактивність, що визначають конкурентоздатність педагога на ринку праці. Теоретично обґрунтовано актуальність використання інтерактивних методів навчання, зокрема сторітелінгу як методу в професійній підготовці майбутніх педагогів. Визначено, що головною відмінністю сторітелінгу є легкість, відсутність нав'язливих пропозицій, слухаючи або читаючи таку історію, аудиторія сама зробить потрібний висновок і запам'ятає набагато більший обсяг інформації. Подання навчального матеріалу у вигляді розповіді історій розвиває увагу, логіку та підвищує рівень культурної освіти студентів. Сторітелінг можна вважати універсальним, адже можливості його застосування є широкими та не залежать від часу і місця. Проаналізовано можливості впровадження сторітелінгу в освітній процес закладів вищої освіти в Україні. Визначено основні функції сторітелінгу, що підтверджують актуальність використання даного методу в роботі зі студентами. Подано перелік сучасних освітніх інструментів для створення якісного контенту та цікавого оформлення сторітелінгу, адже в освітньому процесі важливим є не тільки застосування такого методу як сторітелінг, а й урізноманітнення представлення та оформлення історій.

Ключові слова: сторітелінг; професійна підготовка; сучасні інструменти; майбутній педагог; фахівець; конкурентоспроможність, освітній процес.

Постановка проблеми та її актуальність. Сучасна система освіти України орієнтована на гуманістично-інноваційний тип освіти, конкурентоспроможність учасників освітнього процесу на світовому ринку праці, виховання соціально захищеної та мобільної молоді, що має сформовану духовно-світоглядну позицію, здатної приймати свідомі рішення, та є компетентною (має необхідні знання, вміння, навички для здійснення професійної діяльності) в обраному фаху, є суспільно значущою, має здатність до навчання впродовж життя.

Враховуючи сучасні потреби суспільства, інтеграцію до європейського та світового освітніх просторів, освітні програми, що ґрунтуються на компетентнісному підході, виховання людини, що максимально реалізована в професійному та особистому житті, набуває нового досвіду, має здатність усвідомлено приймати рішення у різних ситуаціях та нести відповідальність за них, успішно взаємодіє з іншими в соціальному середовищі – є одним з головних напрямів удосконалення освіти. Оскільки, комунікативна

компетенція передбачає оволодіння мовленням (усним та писемним), а також застосуванням засобів комунікації у мовленнєвих ситуаціях, то для професійної підготовки майбутніх педагогів необхідно створити такі освітні умови у ЗВО, де студенти будуть вирішувати комунікативні завдання в різних сферах і ситуаціях спілкування, використовуючи сучасні інструменти. А це, в свою чергу, відкриває широкі можливості у сфері освіти, змінюється якість навчання та виховання, визначення свого становища в системі відносин із колегами й дітьми.

Вироблення професійної позиції молодого педагога пов'язують з самовизначенням у системі комунікації з адміністрацією, колегами та вихованцями. В сучасних умовах розвитку освіти вагомими якостями педагога є здатність до саморозвитку та самоосвіти, самоаналізу, високий рівень самоорганізації, мобільність, проактивність, що визначають конкурентоздатність педагога на ринку праці.

Організація професійної підготовки педагога спрямована на якість засвоєння знань з обраного фаху одночасно з особистісною самореалізацією, становленням світоглядної позиції та формуванням інших особистісних якостей, що є характерними для конкурентоспроможності педагога. Власне, освоєння особистісного творчого потенціалу (необхідно для самостійного вироблення нових знань і навичок в разі виникнення в них потреби за життя) та формування навичок самоосвіти (це необхідно для самостійного освоєння нових знань і навичок, вироблених іншими), до чого особистість має бути психологічно готова (тобто її особиста культура почуттів, культура уваги, особистісна культура мислительної діяльності), все більшою мірою виступають в ролі безпосередніх показників професійної зрілості людини, її професійного розвитку [7, С. 42-46].

Зазначимо, що професійна компетентність викладачів, які безпосередньо працюють зі студентами має вагомий вплив на успішність студентів під час аудиторної роботи та формування у них здатностей, якостей та вмій притаманних конкурентоспроможному педагогу.

У дослідженнях П. Перепелиці та В. Рибалко зазначено висока мотивація навчальної діяльності студента, специфіка підбору форм і методів організації освітньої роботи, орієнтування на партнерську взаємодію, творчих підхід до командної та індивідуальної роботи у навчання підвищують продуктивність діяльності у закладах вищої освіти, що в свою чергу є основою для конкурентоспроможності.

Карл О'Делл і С. Джексон Грейсон наголошують на важливості саморозвитку та формуванні таких якостей, як активність, наполегливість, старанність, та «...потреба в перемозі» [7, С. 42-46].

Час є найціннішим людським ресурсом, тому навички планування діяльності та використання спеціальних інструментів допомагають оптимізувати освітній процес та розумно розпоряджатися часом. Використання засобів та інформаційно-комунікаційних технологій в закладах освіти сприяє підвищенню якості роботи в них: робота з документами в онлайн доступі, комунікація між співробітниками, участь у семінарах і конференціях дистанційно, обмін педагогічним досвідом, формування елементарної комп'ютерної грамотності у вихованців, учнів чи студентів.

Уміння педагогом обрати й ефективно використати той чи інший інструмент у своїй роботі свідчить про його професійну компетентність і конкурентоспроможність. Сучасний педагог, вихователь мають не тільки знати про наявність безлічі безкоштовних інструментів, а й уміти правильно добирати їх – відповідно до мети і завдань, що стоять перед ним [8, С. 205-207].

Для підготовки фахівців нової формації потрібні нові підходи у розробці педагогічних методів, організаційно-педагогічних систем, освітніх технологій,

спрямованих на професійний і особистісний розвиток людини, всебічну підготовку до життя та праці у швидкозмінному світі [9, С. 126-127].

Педагоги мають орієнтуватися на покоління центеніалів, що з'явилися на світ у епоху Інтернету та не уявляють життя без нього, віддають перевагу спілкуванню в мережі – набагато легше написати повідомлення, аніж зателефонувати чи зустрітися, не ділять світ на цифровий і реальний, а вважають його двома частинками одного цілого. Оскільки сучасна молодь багато часу проводить онлайн, реальне спілкування стає мистецтвом, якому потрібно навчатися. Тому питання вибору методів роботи зі студентами постає дуже гостро. Серед таких методів можна виокремити сторітелінг.

Якщо педагог буде якісно впроваджувати сторітелінг в освітньому процесі, він зможе змотивувати студентів до вивчення предмету. Адже розповідання історій передбачає опис власного або чийогось досвіду, комунікацію та емоційне співпереживання. М. Фарухшина до основних функцій сторітелінга в освітньому процесі відносить:

- пропагандистську (як інструмент переконання, що дозволяє надихнути або мотивувати);
- об'єднувальну (історії є інструментом розвитку колективної культури, спільної ідентичності спільноти);
- комунікативну (підвищує ефективність спілкування на різних рівнях);
- мотивуючу (розширює арсенал засобів мотивації);
- утилітарну (у ряді випадків це найпростіший спосіб донести до інших зміст завдання або проекту) [11].

Важливим аспектом застосування сторітелінгу як методу є якісний контент, яскравий персонаж, інфографіка, елементи драматургії, уникання монотонності, емоційність; логічний висновок.

Аналіз попередніх досліджень. В практику підготовки педагогів на сучасному етапі розвитку освіти впроваджуються ідеї активного й інтерактивного навчання, до яких входить і метод сторітелінгу. Ці ідеї представлені в працях Т. Б'юзена, Е. Парка, Д. Армстронга та інших.

А. Акгун, Х. Айяр, Е. Ердоган, Х. Кескин в своїх дослідженнях наголошують на розвитку комунікаційних навичок методом сторітелінгу та розкривають його значення як мистецтво опису реальних або уявних подій за допомогою тексту і мультимедійних засобів [1, С. 577–586].

У світовій педагогіці метод сторітелінгу застосовують з 90-х років ХХ століття. Особливості його застосування описані в дослідженнях К. Егана «Викладання як розповідь», М. Россітер «Наратив та історії у навчанні дорослих та викладанні».

К. Еган, писав, що створюючи різні персонажі, ми наділяємо їх такими властивостями, які повинні викликати у них відповідні емоції. М. Россітер вказував, що у центрі сторітелінгу покладене переконання про те, що основна форма людського сприйняття існує у вигляді певних ситуацій (історій), які впливають на наше життя [3].

Серед сучасних вітчизняних праць є статті О. Караманова та М. Василюшиної, К. Симоненко, Е. Ерднієвої, Н. Гущиної, К. Крутій та Л. Зданевич, Т. Черненко, Н. Бондаренко.

К. Крутій та Л. Зданевич описували сторітелінг як метод роботи з дошкільниками. Наголошували, що сторітелінг – це мистецтво розповідання історій – «Ми чуємо історії щодня. Ми їх розповідаємо й самі. Часто-густо, розповідаючи, на наш погляд, захоплюючи історію, не відчуваємо задоволення від сприйняття іншими її сюжету.

Ось матуся переказує свою вранішню розмову з дитиною вихователіві. Дитина ділиться враженнями від походу з татом до зоопарку. Але чому нас не хвилюють історії інших? А може, ми не такі вже й майстерні оповідачі? Пригадайте ситуацію, коли ви

намагалися зацікавити дітей «гостем», котрий прийшов на заняття, пропонував якісь завдання, а бачили в очах лише ввічливе мовчання. Дітям нецікаво...» [6, С. 2-6].

Н. Бондаренко визначає поняття сторітелінг як комплекс інструментів, які доносять потрібну ідею за допомогою цілої оповіді [5, С. 130-135].

Т. Черненко описала можливості застосування сторітелінгу у вищій школі. Вона розкрила переваги сторітелінгу як засобу мотивації студентів при вивченні дисципліни «основи інклюзивного навчання» [12, С. 361-364].

Виділення аспектів, що недостатньо вивчені. Аналіз попередніх досліджень виявив, що в сучасній педагогіці метод сторітелінгу використовується як інструмент формування іншомовної компетентності дітей дошкільного та шкільного віку, частково досліджено проблематику застосування таких методів у вищій школі. Фактично не розкрита проблема використання інструментів для створення сторітелінгу.

Формулювання мети і завдання статті. Мета та завдання статті полягають в теоретичному обґрунтуванні актуальності сторітелінгу як методу в професійній підготовці майбутніх педагогів та висвітленні сучасних освітніх інструментів для створення якісного контенту й оформлення сторітелінгу.

Представлення основного матеріалу з обґрунтуванням результатів. Метод сторітелінгу є своєрідним трендом у сучасній освіті. Подання навчального матеріалу у вигляді розповіді історій розвиває уяву, логіку та підвищує рівень культурної освіти студентів. Сторітелінг можна вважати універсальним, адже можливості його застосування є широкими та не залежать від часу і місця.

Існує неузгодженість між дослівним перекладом – (Storytelling, де story – розповідь, історія; tell – розповідати; Storytelling – розповідання історій – ефективний метод подання інформації) й представленням цього методу. Адже, сторітелінг – це комплекс інструментів, які доносять потрібну ідею за допомогою цілої оповіді [5, С. 130-135].

Основною відмінністю сторітелінгу є легкість, відсутність нав'язливих пропозицій, слухаючи або читаючи таку історію, аудиторія сама зробить потрібний висновок і запам'ятає набагато більший обсяг інформації.

Застосовуючи таку методику педагог власним прикладом, формує у студентів вміння використовувати подібні методи у майбутній професійній діяльності.

Використання сторітелінгу в роботі педагога передбачає активізацію аудиторії, налаштування позитивної атмосфери, встановлення контакту між студентами та викладачем, а також впливає на лінію поведінки студента в конкретних ситуаціях, розширює словник мовленнєвими конструкціями відповідно до обставин, формує навички швидкого орієнтування та вирішення завдань в створених умовах. Це в свою чергу, впливає на збагачення особистого досвіду студентів у володінні прийомами та засобами мовлення, становлення індивідуальної позиції в спілкуванні та самопрезентації.

В освітньому процесі важливим є не тільки застосування такого методу як сторітелінг, а й урізноманітнення представлення таких історій, застосування сучасних освітніх інструментів для створення якісного контенту та цікавого оформлення сторітелінгу. До таких інструментів відносимо:

– Storyjumper (<https://www.storyjumper.com/>) – це хмарний ресурс, що має набір інструментів для створення ілюстрованих книг з різними історіям, використовуючи власні доробки, а також шаблони з сайту. Цей інструмент дає змогу користувачам розробляти, структурувати та систематизувати вправи, наповнювати їхній контент текстовим та мультимедійним матеріалом. Перевагами таких книг є: мультимедійність, творчість, мобільність, доступність, зручність, інтерактивність.

– Ourboox (<https://www.ourboox.com/>) – це платформа для створення авторських електронних книг. Робота з платформою проста і інтуїтивно зрозуміла. В книгах

підтримується розміщення медіа-об'єктів: відео-матеріали, дидактичні ігри, гіпертекстові покликання та інше. Автор має можливість доступу до статистики перегляду його публікацій та редагування після публікування. Для додавання інтерактивних об'єктів і медіа є можливість працювати з редагуванням HTML коду сторінки.

– Piktochart (<https://piktochart.com/>) – це веб-інфографічний додаток, який дозволяє користувачам без спеціального досвіду як графічних дизайнерів легко створювати інфографіку та візуальні зображення за допомогою тематичних шаблонів з додаванням коротких текстів.

– Canva (<https://www.canva.com/>) – крос-платформенний сервіс для графічного дизайну, що передбачає створення зображень та інформаційних плакатів, інфографіки. Робота сервісу будується на принципі перетягування готових елементів і варіюванні змінних шаблонів. Графічний редактор дає доступ до вбудованої бібліотеки шаблонів, стічних фотографій, ілюстрацій і шрифтів. Сервіс адресований як звичайним користувачам, так і професіоналам дизайну і цифрового маркетингу. На платформі можна створювати як зображення для публікації в інтернеті, так і макети для поліграфічної продукції.

– Pixton (<https://www.pixton.com/>) – конструктор коміксів, що дозволяє створювати свої історії з початку. Сервіс передбачає необмежено редагувати малюнки, працювати з кольорами тла, розміром, кутом повороту, позами графічних об'єктів.

– Wix.com (<https://wix.com/>) – міжнародна хмарна платформа для створення професійних сайтів та їхніх мобільних версій, використовуючи інструменти drag-and-drop. До переваг даного сервісу відносимо простий яскравий сучасний дизайн та інтерфейс, що дозволяє простим користувачам, без спеціальних знань і вмінь працювати з ним.

– StoryMap JS (<https://storymap.knightlab.com/>) – сервіс для створення мап-оповідей та просторових наративів. Робочі зони сервісу представлені у вигляді слайдів з підтримкою мультимедіа.

– Twine (<https://twinery.org/>) – застосунок для створення та роботи з мультимедійними та багатофункціональними історіями, гіпертекстових розповідей, ігор. Робота з додатком починається зі створення сюжетної мапи – дошки зі сторінками-пасажами історії, що сприяє орієнтуванню в структурі оповіді. Додаток передбачає додавання будь-якого медіаконтенту, можливість працювати з візуальним дизайном та елементами ігрової статистики.

Запропоновані інструменти є хмарними, передбачають публічний та приватний доступ до опублікованих матеріалів. Кожен з вище перерахованих інструментів є мультифункціональними, а їхнє використання не має обмеження на сферу застосування. Вони є сучасними, мобільними та дистанційними, передбачають доступ через мережу Інтернет. Перевагою цих інструментів є умовна безкоштовність (деякі передбачають плату за додаткові спеціальні можливості).

Висновки, рекомендації, перспективи подальшого дослідження. На підставі проведеного теоретичного дослідження метод сторітелінгу дозволяє максимально ефективно подавати навчальний матеріал, що викликає позитивну мотивацію до знання предмету в студентів ЗВО. Розглянуто теоретичні напрацювання вчених щодо застосування сторітелінгу в практиці сучасної освіти. Оскільки нинішні студенти – покоління центеніалів, педагоги мають не тільки активно розвиватися, а й застосовувати в своїй роботі новітні тренди та сучасні методики, а також використовувати сучасні освітні інструменти. Сторітелінг сприяє формуванню власної думки у студентів, розвиває критичне мислення, його гнучкість і широту, дає можливість для створення дискусій аналізу різних поглядів, заохочує до знаходження різних варіантів вирішення

завдання та використання інтерактивних форм роботи. Такий метод позитивно впливає на якість освітнього процесу, оскільки під час роботи в аудиторії студенти набувають практичних навичок професійної діяльності, викладач викликає інтерес до предмету та створює умови для мотивації до навчання загалом.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в розробленні методики застосування сучасних освітніх інструментів і методів та впровадження її в практику роботи ЗВО при підготовці майбутніх педагогів, також, враховуючи новітні технології, в розкритті особливостей застосування елементів віртуальної реальності та доповненої реальності під час підготовки майбутніх дошкільних педагогів та педагогів початкової освіти на фахових методиках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Akgun A., Keskin H., Ayar H., Erdogan E. The influence of Storytelling Approach in Travel Writings on Readers Empathy and Travel Intentions. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2015. PP. 577–586.
2. Bashkir O. I. Modern formats of professional development of educational community. *Innovative solutions in modern science*. 3 (22). 2018. PP.116-128.
3. Egan K. Teaching as Story Telling. *Canadian Journal of Education: Revue canadienne de l'éducation*. 1988. p. 52.
4. Rossiter M. Narrative and Stories in Adult Teaching and Learning. *ERIC Digest*. ED473147. 2002. p. 8.
5. Бондаренко Н. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок*. №7 (174). 2019. С. 130-135.
6. Крутий К., Зданевич Л. Сторітелінг: мистецтво розповідання, або Як зацікавити й мотивувати дітей. *Дошкільне виховання*. №7. 2017. С. 2-6.
7. Машовець М.А., Науменко М.С. Формування конкурентоспроможного фахівця дошкільної освіти в умовах євроінтеграції. *«Молодий вчений»*. № 10.2 (50.2). 2017. С. 42-46.
8. Науменко М.С. Сучасні освітні інструменти у формуванні конкурентоспроможного фахівця дошкільної освіти. *«Освіта ХХІ століття: теорія, практика, перспективи»*: матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. *Дидактика: теорія і практика*. Фенікс. 2019. С. 205-207.
9. Огнев'юк В.О., Сисоєва С.О., Хоружа Л.Л., Освітологія: витoki наукового напрямку: Монографія. ВП «Едельвейс». 2012. С. 126-127.
10. Стеблюк С. Сучасні тенденції професійної підготовки фахівців в умовах ступеневої освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 30.10.2019. URL: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/168409/168209>.
11. Фарухшина М.Ш. Педагогічний маркетинг у професійній діяльності педагога Нової української школи. *Професійний розвиток педагога Нової української школи в умовах формальної і неформальної освіти: електронний збірник спецкурсів: авторський колектив, загальна ред. проф. Т. М. Сорочан*. К.: ЦППО, 2018. 300 с.
12. Черненко Т. Метод сторітелінг як засіб мотивації при вивченні дисципліни «основи інклюзивного навчання» у закладі вищої освіти. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції: Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму*. 2019. С.361-364. 27.10.2019. URL: http://posek.km.ua/images/stories/doc/Zbirnyk_konferentsii_2019/zbirnyk_tez_iii_conferece_podilskyi_college.pdf#page=362.

Svetlana Palamar

PhD of Pedagogical Sciences, Senior Fellow, Deputy Director for Research Pedagogical Institute
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine
s.palamar@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0001-6123-241X

Marina Naumenko

Lecturer, Department of Preschool Education, Pedagogical Institute
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine
m.naumenko@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0001-8927-4427

**STORYTELLING IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS:
MODERN INSTRUMENTS**

Abstract. The article considers the characteristics of the future pedagogue's personality, the peculiarities of his / her formation as a person and a professional, which occurs for a long period: in the process of studying for the chosen profession, during independent pedagogical professional activity after graduation and throughout the entire professional life. Becoming a young specialist is associated with the formation of a professional position - determining a position in the system of relations with colleagues and students. The importance of personal abilities to self-development and self-design, flexibility, openness to the knowledge of the new, the presence of which, as well as individual behavior, characterize the competitiveness of a specialist, especially in the conditions of European integration is also noted. The relevance of the implementation of interactive teaching methods, particularly the storytelling, as a method in the professional training of future pedagogues, is theoretically substantiated. It is determined that the main difference between storytelling is the ease, lack of compelling suggestions; while listening or reading such a story, the audience will draw the necessary conclusion and will remember a lot more information. Submitting educational material in the form of storytelling develops the imagination, logic and enhances students' cultural education. Storytelling can be considered universal because its possibilities are wide and independent of time and place. Possibilities of introducing storytelling into the educational process of higher education institutions in Ukraine are analyzed in the article. The basic features of storytelling are confirmed, which affirm the relevance of the use of this method in working with students. A list of modern educational tools for creating quality content and interesting styling is presented, because in the educational process it is important not only to use such a method as storytelling but also to diversify the presentation and design of stories.

Keywords: storytelling; professional training; modern tools; future pedagogue; specialist; competitiveness, educational process

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Akgun, A., Keskin, H., Ayar, H. & Erdogan, E. (2015). The influence of Storytelling Approach in Travel Writings on Readers Empathy and Travel Intentions. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 577-586.
2. Bashkir, O. (2018). Modern formats of professional development of educational community. *Innovative solutions in modern science*, 3 (22), 116-128.
3. Egan, K. (1988). Teaching as Story Telling. *Canadian Journal of Education: Revue canadienne de l'éducation*, 52.
4. Rossiter, M. (2002). Narrative and Stories in Adult Teaching and Learning. *ERIC Digest*, ED473147, 8.
5. Bondarenko, N. (2019). Storytelling as a communication trend and a cross-cutting learning method. *Youth and the Market*, #7 (174), 130-135 (in Ukrainian).
6. Kruty, K. & Zdanevich L. (2017). Storytelling: the art of storytelling, or how to get kids interested and motivated. *Preschool Education*, #7, 2-6 (in Ukrainian).

7. Mashovets, M. & Naumenko, M. (2017). Formation of a competitive specialist of preschool education in the conditions of European integration. *Young Scientist*, #10.2 (50.2), 42-46 (in Ukrainian).
8. Naumenko, M. (2019). Modern educational tools in formation of competitive specialist of preschool education. "Education of the 21st Century: Theory, Practice, Prospects": Proceedings of the First International Scientific and Practical Internet Conference. *Didactics: theory and practice*. Phoenix, 205-207 (in Ukrainian).
9. Ogneviuk, V., Sysoieva, S. & Khoruzha L. (2012). Education: the origins of the scientific direction: Monograph. Edelweiss Company, 126-127 (in Ukrainian).
10. Steblyuk, S. (2019). Modern tendencies of professional training of specialists in the conditions of step education. Collection of scientific works of Uman State Pedagogical University. October 30, 2019.
<http://znp.udpu.edu.ua/article/view/168409/168209> (in Ukrainian).
11. Farukhshina, M. (2018). Pedagogical marketing in the teacher`s professional activity of the New Ukrainian school. Professional development of the teacher of the New Ukrainian school in the conditions of formal and informal education: electronic textbook of special courses: collective of authors / general editorial. by prof. T. M. Sorochan. CIPPO, 300 p. (in Ukrainian).
12. Chernenko, T. (2019). The Stiteling method as a means of motivation in the study of the discipline of "the basis of inclusive learning" in higher education. Proceedings of the Third International Scientific and Practical Conference: Innovations of partnership interaction between education, economy and social protection in the conditions of inclusion and pragmatic rehabilitation of society, 361-364. October 27, 2019.
http://posek.km.ua/images/stories/doc/Zbirnyk_konferentsii_2019/zbirnyk_tez_iii_conference_podilskyi_college.pdf#page=362 (in Ukrainian).